

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Чичук Антоніни Петрівни на дисертаційне дослідження Ву Мінлі
«Формування економічної компетентності майбутніх учителів
образотворчого мистецтва у фаховій підготовці» на здобуття наукового
ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 011 Освітні,
педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка**

Актуальність обраної теми та її зв'язок з відповідними планами галузей науки.

Освітні проекти в Україні поступово змінюють мислення людини до сприйняття нового, використання її можливостей за швидкоплинних умов, а головне – висувають нові вимоги до фахівця. Згідно з сучасними тенденціями розвитку економіки, за рахунок людського потенціалу, загального рівня культури та освіти держав порушуються наукові підходи до економічних завдань, формування економічної компетентності майбутніх фахівців різних професійних напрямів що є вкрай актуальною проблемою.

Сьогодення не можливе без якісної професійної підготовки сучасного компетентного вчителя, здатного в умовах ринкової економіки до розв'язання актуальних проблем, інноваційного переосмислення й упровадження нових засобів, методів і технологій організації освітнього процесу. Відповідно до цього в межах компетентнісної освітньої парадигми виключного значення набуває нині проблема підготовки студентів у галузі мистецької освіти, зокрема й формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва економічної компетентності.

З огляду на це, дисертація Ву Мінлі «Формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці» є актуальною, доцільною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (реєстраційний номер № 0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 4 від 28 жовтня 2021 р.) й скориговано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 17 від 27 червня 2024 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

Здійснено аналіз стану дослідженості наукової проблеми розкрито й обґрунтовано сутність феномену «економічна компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва»; уточнено зміст понять «компетенція», «компетентність», «економічна компетентність»; визначено компоненти, критерії, показники і схарактеризовано рівні сформованості економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці; виявлено й обґрунтовано педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці у ЗВО; розроблено й апробовано модель формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці та показано методику її реалізації.

Наукова новизна роботи. Аналіз дисертаційного дослідження Ву Мінлі дозволяє стверджувати про незаперечність наукової новизни для педагогічного загалу, оскільки: вперше розкрито й науково обґрунтовано сутність феномену «економічна компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва», розкрито його структуру (ціннісно-мотиваційний, інтелектуально-когнітивний і діяльнісно-творчий компоненти); схарактеризовано критерії (аксіологічний, пізнавальний, операційно-креативний), показники (мотивація особистості до успіху, ціннісне ставлення до вирішення завдань економічного спрямування, економічні знання, економічне мислення, креативність; здатність до вирішення практичних завдань економічного спрямування) та рівні сформованості економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці (достатній, базовий, початковий). Обґрунтовано педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці у ЗВО: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва навчальним контентом економічного спрямування; актуалізація мотивації досягнення економічного успіху в майбутній художньо-педагогічній діяльності; використання синергетичного ефекту художнього мистецтва та економіки як ресурсу розширення спектру економічних концептів майбутніх педагогів-художників. Розроблено модель формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці (концептуально-теоретичний, змістово-процесуальний, оцінно-результативний блоки). Уточнено сутність понять «компетенція», «компетентність», «економічна компетентність». Подальшого

розвитку набули теорія і методика формування економічної компетентності майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розроблені методики діагностики сформованості економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці, методики реалізації моделі формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці (адаптаційно-спонукальний, операційно-інтеграційний, діяльнісно-технологічний етапи), основний зміст якої репрезентований у межах педагогічної майстерні «Студія економічного розвитку майбутнього педагога-художника».

Обраний дисертанткою науково-категоріальний апарат відповідає змісту роботи. Об'єкт, предмет, сформульована мета, завдання, гіпотеза дослідження є чіткими, виваженими, такими, що мають логічний і цілком обґрунтований характер.

Гіпотеза дослідження: процес формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва навчальним контентом економічного спрямування; актуалізація мотивації досягнення економічного успіху в майбутній художньо-педагогічній діяльності; використання синергетичного ефекту художнього мистецтва та економіки як ресурсу розширення спектру економічних концептів майбутніх педагогів-художників.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – категорійний, порівняльний аналіз, систематизація й узагальнення довідкової та науково-методичної літератури з проблеми дослідження використано з метою теоретичного обґрунтування проблеми формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці, формулювання понятійного ядра дослідження, обґрунтування педагогічних умов і структури формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці; моделювання – для побудови моделі формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці; *емпіричні* – анкетування, опитування, тестування, самооцінювання, психологічні методики тощо – для визначення рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці; експериментальна методика

(діагностувальний, формувальний і прикінцевий етапи) – з метою перевірки ефективності виокремлених педагогічних умов, моделі й методики формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці; *статистичні* – критерій χ^2 застосовано для доказу достовірності й не випадковості отриманих експериментальних результатів дослідження та підтвердження гіпотези.

Широкий вибір методів дослідження логічно доповнюють один одного, що дозволило досягнути поставлених цілей і завдань. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність наукової траєкторії дослідження.

Експериментальною базою дослідження виступили Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» та Рівненський державний гуманітарний університет.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження дисертанта забезпечується: адекватною і оптимальною дослідницькою методологією, системним аналізом теоретичного матеріалу; комплексним застосуванням якісних методів наукового пошуку; оптимальним терміном реалізації експериментальної роботи; оптимальним обсягом учасників експерименту; представницькою джерельною базою (252 найменування, із них 54 – іноземними мовами), позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації у роботу закладів освіти України: Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (акт впровадження №1866/041 від 11.09.2024 року), Рівненського державного гуманітарного університету (акт впровадження №235/42 від 21.06.2024 р.).

Дисертацію виконано на належному науковому рівні. Ву Мінлі володіє науковими засадами проблеми і методами дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній актуальні інформаційні матеріали. Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти для формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, укладанні підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для майбутніх учителів образотворчого мистецтва і викладачів, написання здобувачами освіти

курсів і магістерських робіт, підготовки тез доповідей і наукових статей, у системі неперервної післядипломної освіти вчителів образотворчого мистецтва.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертаційної роботи є логічною. Дисертант ґрунтовно й послідовно віддзеркалює логіку основних завдань наукового пошуку. Дисертація складається з анотацій, вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (252 найменування, із них 54 – іноземними мовами), 11 додатків на 36 сторінках. У тексті вміщено 4 рисунки, 17 таблиць, Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із них основного тексту – 165 сторінок.

Дисертаційна робота системно організована: чітко окреслено її предмет і мету, забезпечено відповідність їм висновків, що логічно впливають із змісту основного тексту дисертації.

У вступі ретельно обґрунтовано актуальність теми дослідження, виявлено ступінь її вивченості, чітко визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу дослідження, викладено методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, висвітлено дані щодо впровадження результатів дослідження, чітко показано особистий внесок автора, окреслено структуру дисертації.

У першому розділі доведено, що реалізація компетентнісної парадигми має сприятливий вплив як на підвищення якості професійної підготовки сучасних учителів Нової української школи в цілому, так і на освітнє середовище закладу вищої освіти зокрема, спрямовуючи його на сприяння ефективному професійному й особистісному розвитку, створює нову генерацію педагогів-інноваторів, підвищує зацікавленість суб'єктів освітнього процесу в результатах навчання, стимулює ставлення до таких результатів як до соціально й особистісно значущих в умовах все більш конкурентного та глобалізованого світового ринку освітніх послуг.

Розкрито сутність вихідних для компетентнісної освітньої парадигми дефініцій «компетенція» і «компетентність», прослідковано їх генезу й етапи розвитку в сучасному вітчизняному і зарубіжному науковому дискурсі, схарактеризовано маркери, що дозволяють їх специфікувати й не допустити ототожнення.

Компетенція розуміється як відчужена від особистості соціально задана норма, що стосується кола питань, необхідних для виконання конкретного виду діяльності (професії, спеціальності); а компетентність – як особистісне надбання, інтегрована особистісна якість фахівця, оцінна характеристика

людини, що засвідчує рівень набутих нею в результаті освіти і необхідних для здійснення певної діяльності, досягнень.

На основі аналізу наукових джерел уточнено сутність феномену «професійна компетентність учителя». Схарактеризовано особливості компетентнісної освітньої парадигми, що дозволяє забезпечувати якість освіти, описувати (емпірично) й обґрунтовувати (теоретично), трактувати та прогнозувати її досягнення, розробляти методологічно обґрунтовані стандартизовані інструменти вимірювання її гарантованої результативності, а також особистісно зорієнтовані методи і технології досягнення поставлених завдань.

Проаналізовано сутність понять «економіка», «економічне виховання», «економічна освіта». Доведено, що економічна освіта є ключовим чинником у підготовці майбутніх педагогів до викликів сучасного світу. Економічні знання допомагають майбутньому педагогу підготуватися до самостійної діяльності в сучасних конкурентних умовах ринкової економіки, стати фінансово успішним і незалежним, сприяють формуванню фінансової грамотності, упровадженню інновацій в освітній процес і розвитку підприємницького мислення учнів. Тому впровадження економічної освіти в педагогічну практику є важливим кроком на шляху до підготовки конкурентоспроможних, реалізованих у професійно-особистісному і фінансовому аспектах учителів, здатних до ефективного впливу на майбутнє суспільство. Виокремлено основні функції сучасної економічної освіти (соціальна, ціннісна, інтегративна).

За результатами аналізу наукових джерел доведений унікальний потенціал, що містить художньо-педагогічна освіта щодо здійснення природного поєднання економіки (економічних знань, економічної свідомості, економічних умінь, досвіду економічно доцільної поведінки тощо) і художньої культури.

Висвітлено такі сутнісні характеристики економічної компетентності, як багатофункційність, універсальність, соціальна детермінованість. Доведено, що її формування залежить від низки внутрішніх і зовнішніх чинників.

Визначено сутність поняття «економічна компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва» та його структуру.

Аргументовано, що процес формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що відбувається в умовах вищої художньо-педагогічної освіти, має забезпечити єдність і взаємозв'язок освоєння ними здобутків мистецької (образотворчої), педагогічної та

економічної культури людства, усвідомлення невіддільності соціально-економічних процесів від майбутньої професійної діяльності.

Обґрунтовано педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

У другому розділі встановлено, що впровадження розроблених педагогічних умов, моделі й експериментальної методики, дозволило досягти значної динаміки позитивних змін у рівнях сформованості економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці експериментальної групи порівняно з контрольною.

Проведення експериментального дослідження проблеми формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці потребувало визначення відповідних обґрунтованих структурі досліджуваного феномену критеріїв (як засобів, інструментів оцінювання, що використані для визначення та вимірювання найбільш суттєвих і сталих ознак і якостей економічної компетентності). До кожного критерію було обрано по два показники, що уявляли собою ознаки, за допомогою яких проводилось оцінювання змістових, найбільш суттєвих аспектів досліджуваного феномену, що мають якісну й кількісну характеристики та є необхідними і достатніми для оцінювання рівнів сформованості відповідного компонента економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Критерієм оцінювання ціннісно-мотиваційного компоненту економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці обрано аксіологічний (показники: мотивація особистості до успіху, ціннісне ставлення до вирішення завдань економічного спрямування); критерієм інтелектуально-когнітивного компоненту – пізнавальний (показники: економічні знання, економічне мислення); критерієм оцінювання діяльнісно-творчого компоненту економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва був операційно-креативний (показники: креативність; здатність до вирішення практичних завдань економічного спрямування).

Розроблений відповідно до критеріїв та їх показників діагностувальний інструментарій дозволив визначити достатній, базовий і початковий рівні сформованості економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

Отримані на діагностувальному етапі результати підтвердили необхідність розроблення й упровадження відповідно до педагогічних умов моделі формування економічної компетентності в майбутніх учителів

образотворчого мистецтва (концептуально-теоретичний, змістово-процесуальний, оцінно-результативний блоки) та методики її реалізації згідно вимог компетентнісного, особистісно-діяльнісного і системно-синергетичного підходів.

Доведено результативність обрання як основної інноваційної форми організації навчання в межах реалізації методики формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва економічної компетентності педагогічної майстерні «Студія економічного розвитку педагога-художника». Започаткована майстерня стала справжнім центром, де відбувалася трансформація учасників – майбутніх педагогів-художників як суб'єктів освітнього процесу, сприяючи їхньому особистісному та професійно-економічному зростанню через інтенсивну інтерактивну і водночас стимулювальну навчальну діяльність.

Результатом упровадження моделі та методики її реалізації на адаптаційно-спонукальному, операційно-інтеграційному й діяльнісно-технологічному етапах з комплексним упровадженням запропонованих педагогічних умов відповідно до принципів суб'єктності, гуманістичної спрямованості, контекстності, особистісно-професійного та економічного розвитку, стала позитивна динаміка в експериментальній групі, у якій показники рівнів сформованості в майбутніх учителів образотворчого мистецтва економічної компетентності у фаховій підготовці на прикінцевому етапі педагогічного експерименту суттєво підвищились у порівнянні з результатами, отриманими на діагностувальному етапі експерименту на відміну від контрольної групи, у якій навчання здійснювалося за традиційною методикою. Перевірка отриманих результатів за методикою розрахунків χ^2 з 95 % вірогідністю дозволила підтвердити ефективність проведеної в експериментальній групі формувальної роботи та достовірність і не випадковість позитивних зрушень, що дозволяє стверджувати про досягнення мети наукового пошуку й підтвердження висунутої гіпотези.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувача.

Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертантом.

Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог.

Рівень узагальнення результатів педагогічного наукового пошуку свідчать про його зрілість як дослідника проблем педагогіки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих Ву Мінлі результатів, необхідно назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Результати дослідження є цінним матеріалом для наступних наукових та навчально-методичних видань автора з означеної проблеми. Тому, ми рекомендуємо видати навчально-методичний посібник.

2. Доцільно подати структуру економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва не лише в описовій формі, але й у вигляді схеми, що дозволить наочно висвітлити матеріал і підкреслити ключові елементи та їхні взаємозв'язки.

3. У підрозділі 1.3. подано наукове обґрунтування цілком виважених і доречних педагогічних умов формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі фахової підготовки. Натомість вважаємо, що доцільність їх упровадження мала бути підсилена шляхом висвітлення напрямів роботи зі студентами в межах їх реалізації.

4. З огляду на те, що за сучасних реалій вітчизняної вищої освіти актуалізується «студентоцентричність», то варто було б, розкриваючи в дисертаційному дослідженні (концептуально-теоретичний блок моделі формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці) відповідні принципи формування досліджуваного конструкту, урахувати цей принцип.

5. У дисертаційному рукописі є окремі стилістичні та орфографічні неточності, які, проте, не заважають цілісному сприйняттю змісту та ключових положень роботи.

Зазначимо, що висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Ву Мінлі та мають рекомендаційний характер.

Загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка. Академічний плагіат відсутній.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні положення й результати дисертаційного дослідження викладено у 8 публікаціях автора (5 одноосібних). Із них: 3 – у фахових наукових виданнях, 1 – у періодичному науковому зарубіжному виданні (Web of Science), 4 – апробаційного характеру.

Висновок. Вивчивши подану роботу, ознайомившись з працями Ву Мінлі, яка здобуває науковий ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта, педагогіка та спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів, практичне значення зазначаємо, що дисертаційна робота «Формування економічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Ву Мінлі – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

А. П. Чичук

Підпис А. П. Чичук завіряю
Зав. відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Г. Рейплік